

207 5333

روان شناسی یادگیری

اصطلاحات و مفاهیم

مؤلفان :

ژرار مالکوت، آندره پومرلو، پل موریس

(Gérard Malcuit, Andrée Pomerleau, Paul Maurice)

مترجم :

دکتر حمزه گنجی

نشر ساوالان

سرشناسه	: گنجی، حمزه، ۱۳۲۱
عنوان و نام پدیدآور	: روان‌شناسی یادگیری (اصطلاحات و مفاهیم)؛ مؤلفان: ژرارد مالکویت، آندره پومرلو، پُل موريس؛ مترجم: حمزه گنجی
مشخصات نشر	: تهران: ساوالان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۲ ص،
شابک	: 978-622-6778-14-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Psychologie de l'apprentissage : termes et concepts
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: یادگیری - روان‌شناسی - اصطلاح‌ها و تعبیرها
موضوع	: Learning, Psychology of -- Terminology
شناسه ان‌وده	: پومرلو، آندره؛ Pomerleau, Andrée
شناسه افزوده	: موريس، پُل؛ Maurice, Paul
شناسه افزوده	: گنجی، حمزه، ۱۳۲۱ - مترجم
شماره پیگیری ارشاد	:
رده‌بندی کنگره	: BF۶۱۸
رده‌بندی دیویی	: ۱۵۰
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۵۰۰۲۸۶

نشر ساوالان

روان‌شناسی یادگیری (اصطلاحات و مفاهیم)

مؤلفان: ژرارد مالکویت، آندره پومرلو، پُل موريس
 مترجم: دکتر حمزه گنجی
 ناشر: نشر ساوالان
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۷۸-۱۴-۵
 ISBN: 978-622-6778-14-5
 تعداد صفحات: ۲۵۲
 تیراژ: ۵۰۰ نسخه
 قیمت: ۴۶۰۰۰ تومان
 آدرس: روبروی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، واحد ۲۱۴، نشر ساوالان؛
 تلفن: ۶۶۹۵۱۹۴۳
 کدپستی: ۱۳۱۴۷۴۳۹۸۹
 فکس: ۶۶۹۶۱۲۷۵
 www.savalane.com

فهرست کامل مطالب

پیشگفتار مترجم.....	سیزده
«کار حضرت فیل است».....	سیزده
پیشگفتار مؤلف.....	پانزده

بخش اول . مفاهیم پایه

رفتار.....	۲
محیط.....	۳
ارگانیسم (موجود زنده).....	۴
پدیدآیی نوعی.....	۴
پدیدآیی فردی.....	۵
عملکرد.....	۵
اكتساب.....	۶
فهرست رفتارها.....	۶
یادگیری.....	۷
متغیر.....	۹
متغیر مستقل.....	۹
متغیر وابسته.....	۱۰
متغیر میانجی.....	۱۰
انگیزش.....	۱۱
خستگی.....	۱۲
پختگی (رشد).....	۱۲
محرک.....	۱۳
پاسخ.....	۱۴
توپوگرافی پاسخ یا رفتار.....	۱۵
پاسخ هیجانی.....	۱۵
پارامترها.....	۱۶
پارامترهای پاسخ.....	۱۶
پارامترهای محرک.....	۱۶

۱۷	بازتاب (رفلکس)
۱۷	رفتار غریزی
۱۸	تاریخ فیلوژنتیک
۱۸	تاریخ اُتوژنتیک
۱۹	اولین تجربه
۱۹	نقش پذیری
۲۰	دوره حساس یا دوره بحرانی
۲۰	محرك اشتیاق آور
۲۱	محرك آزاردهنده
۲۲	پاسخ جهت گیر
۲۲	عادت کردن
۲۳	حساس شدن
۲۴	ارزش یا والانس عملکردی
۲۴	تحلیل رفتار
۲۵	رابطه عملکردی
۲۵	شرطی سازی

بخش دوم: شرطی سازی پاسخگر

۲۸	رفتار پاسخگر
۲۸	مجاورت
۲۹	پیوستگی
۳۰	شرطی سازی پاسخگر، کلاسیک یا پاولفی
۳۱	محرك خنثی
۳۲	محرك شرطی
۳۳	محرك غیر شرطی
۳۴	پاسخ غیر شرطی
۳۵	پاسخ شرطی
۳۶	روابط زمانی بین محرکهای شرطی (CS) و محرکهای غیر شرطی (UCS)
۳۶	شرطی سازی پیش گستر
۳۸	شرطی سازی پس گستر
۳۹	شرطی سازی همزمان
۳۹	فاصله زمانی
۴۰	شرطی سازی تأخیری

۴۱	شرطی سازی اثر
۴۳	پاسخ شرطی تأخیری
۴۳	شرطی سازی زمانی
۴۴	تقویت
۴۴	خاموشی
۴۵	شرطی سازی برانگیختگی
۴۵	شرطی سازی بازدارندگی
۴۶	بازداری درونی
۴۶	بازداری بیرونی
۴۷	شرطی سازی در سطح روم یا شرطی سازی در سطح بالاتر
۴۸	رویداد مرکب یا تشبیه محرکها
۴۸	اثر پوشانندگی
۵۰	اثر سد کردن
۵۱	اثر بازداری پنهان
۵۱	پیش شرطی سازی حسی
۵۲	پاسخ هیجانی شرطی شده
۵۳	شبیه شرطی سازی
۵۴	بهبود خودبخودی
۵۵	تقویت جزئی
۵۵	اثر تقویت جزئی
۵۶	اندازه شرطی سازی
۵۶	مقاومت در مقابل خاموشی
۵۷	کاهش دوره پنهان
۵۸	فراوانی حضور پاسخ
۵۹	دامنه پاسخ
۶۰	تعمیم محرک
۶۰	گرادیان یا درجات تعمیم
۶۱	تمیز محرک
۶۳	تقویت افتراقی
۶۳	تعمیم پاسخ
۶۴	تفکیک پاسخ
۶۴	اجبارهای بیولوژیک در شرطی سازی پاسخگر
۶۶	آمادگی قبلی
۶۶	اجرای شرطی سازی پاسخگر (مثال)

بخش سوم. شرطی سازی کنشگر

۷۲	رفتار کنشگر یا رفتار ابزاری
۷۳	وابستگی
۷۵	نمایش تصویری روابط وابستگی بین رفتار و محرک
۷۶	جعبه اسکینر
۷۸	شرطی سازی کنشگر یا ابزاری
۷۸	طبقه محرکها
۷۸	طبقه رفتارها
۷۹	تغییر پذیری رفتارها
۷۹	فراوانی پاسخ یا نوع پاسخ
۸۰	پیامدهای رفتار
۸۱	انتخاب رفتار بر اساس پیامدهای آن
۸۱	پیامد خنثی
۸۲	تقویت
۸۳	اصل تقویت
۸۴	سابق
۸۴	قانون اثر
۸۵	یادگیری با کوشش و خطا
۸۵	تقویت کننده یا عامل تقویت
۸۶	تقویت کننده اولیه یا غیر شرطی
۸۶	تقویت کننده درونی
۸۶	تقویت کننده بیرونی
۸۷	تقویت کننده ثانویه یا شرطی
۸۷	تقویت کننده تعمیم یافته
۸۸	تقویت کننده اِکولوژیک
۸۹	تقویت مثبت
۸۹	تقویت کننده مثبت
۹۰	فاصله تقویت
۹۰	رفتار جاذب
۹۱	اصل پریماک
۹۲	تقویت منفی
۹۲	تقویت کننده منفی
۹۳	رفتار گریز

۹۴	رفتار اجتنابی.....
۹۴	اجتناب مداوم یا اجتناب سیدمان.....
۹۵	تقویت تصادفی.....
۹۵	رفتار خرافی.....
۹۶	تنبيه.....
۹۷	حذف.....
۹۷	عامل تنبيه.....
۹۸	تنبيه مثبت.....
۹۸	تنبيه كننده مثبت.....
۹۹	تنبيه منفي.....
۱۰۰	تنبيه كننده منفي.....
۱۰۰	هزينه پاسخ.....
۱۰۱	اجتناب انفعالي.....
۱۰۱	ارزش تقويت كنندگي يا سبب كنندگي محرک.....
۱۰۲	مشوق.....
۱۰۲	رفتار پایانی.....
۱۰۲	رفتار آماج (رفتار مورد نظر).....
۱۰۳	خاموشي.....
۱۰۷	درماندگی آموخته شده.....
۱۰۷	شكل دهی.....
۱۰۸	خودشكل دهی.....
۱۰۸	محرک پيشايند.....
۱۰۹	تعميم محرک.....
۱۰۹	محرک افتراقی.....
۱۱۰	زنجيره محرک - پاسخ.....
۱۱۱	کنترل انتزاعي محرک.....
۱۱۱	تميز محرک.....
۱۱۱	تقويت افتراقی.....
۱۱۲	کنترل محرک.....
۱۱۲	رویدادهای وابسته به بافت.....
۱۱۳	تفكيك رفتار.....
۱۱۴	واحد رفتاری.....
۱۱۵	تعميم رفتار.....
۱۱۵	محوشدگی.....

۱۱۶	 سطح کنشگر یا سطح پایه یا سطح کنشگر پایه
۱۱۷	 حالت ثابت عملکرد
۱۱۷	 اجبارهای بیولوژیک در شرطی‌سازی کنشگر
۱۱۸	 بدرفتاری غریزی

بخش چهارم. نگهداری رفتار و برنامه‌های تقویت

۱۲۰	 نگهداری رفتار
۱۲۰	 برنامه تقویت
۱۲۱	 برنامه تقویت اوم منظم
۱۲۱	 برنامه تقویت متغیر متغیر
۱۲۲	 اثر تقویت متعوب
۱۲۳	 برنامه با نسبت ثابت
۱۲۴	 برنامه با نسبت متغیر
۱۲۶	 برنامه با نسبت تصادفی
۱۲۶	 برنامه با فاصله ثابت
۱۲۸	 برنامه با فاصله متغیر
۱۲۸	 استراحت پس از تقویت
۱۲۹	 برنامه تقویت پیشرونده
۱۲۹	 برنامه‌های تقویت افتراقی بین رفتارها
۱۳۰	 برنامه تقویت افتراقی با فاصله سریع
۱۳۰	 برنامه تقویت افتراقی با فاصله کند
۱۳۱	 برنامه تقویت همزمان
۱۳۱	 برنامه تقویت الحاقی
۱۳۲	 برنامه تقویت ترکیبی
۱۳۲	 دوره محدود
۱۳۲	 برنامه چندگانه
۱۳۳	 تضاد رفتاری
۱۳۳	 برنامه مختلط
۱۳۴	 برنامه زنجیره‌ای
۱۳۴	 برنامه جفتی
۱۳۴	 برنامه ترکیبی
۱۳۵	 برنامه جایگزین
۱۳۵	 برنامه مرتبط

۱۳۶	برنامه‌های همزمان یا همایند
۱۳۷	قانون جور کردن
۱۳۹	اکولوژی رفتاری
۱۳۹	به حداکثر رساندن تقویت
۱۴۰	به حد مطلوب رساندن تقویت
۱۴۰	شیوه شرطی‌سازی کنشگر (مثال)

بخش پنجم. یادگیری اجتماعی

۱۴۶	یادگیری اجتماعی
۱۴۶	رفتار اجتماعی
۱۴۷	محرک اجتماعی
۱۴۷	آسان‌سازی اجتماعی
۱۴۸	انتخاب اجتماعی یا فرهنگی
۱۴۸	تقویت اجتماعی
۱۴۹	تنبیه اجتماعی
۱۴۹	تقویت‌کننده اجتماعی
۱۴۹	تنبیه‌کننده اجتماعی
۱۵۰	جبرگرایی متقابل یا فرایند نفوذ متقابل
۱۵۰	رفتار مشاهده‌ای
۱۵۱	یادگیری مشاهده‌ای
۱۵۲	یادگیری با الگوبرداری
۱۵۲	تقلید
۱۵۳	تقلید تعمیم‌یافته
۱۵۴	تقویت نیابتی
۱۵۴	تنبیه نیابتی
۱۵۵	فرایند نیابتی
۱۵۵	الگوبرداری نمادین
۱۵۶	یادگیری عاطفی یا هیجانی نیابتی
۱۵۶	دستورالعمل یا کنترل از طریق دستورالعمل
۱۵۷	مدیریت رفتار از طریق قواعد
۱۵۸	رفتار شکل‌گرفته‌شده یا مدیریت‌شده از طریق الزامها
۱۵۹	خود - تنظیمی یا خود - کنترلی
۱۶۰	خود - تقویتی

بخش ششم. فعالیتهای شناختی و مهارتهای حرکتی

۱۶۴	مهارت
۱۶۵	فرایند شناختی
۱۶۵	فعالیت‌های شناختی
۱۶۶	تشکیل مفهوم
۱۶۷	جور کردن با الگو
۱۶۸	جور کردن قراردادی یا نمادین
۱۶۸	حل مسأله
۱۶۹	رفتار خلاقانه
۱۷۰	تخیل
۱۷۱	مهارت حرکتی - مهارت ادراکی - حرکتی
۱۷۲	حرکت جداگانه یا ناپیدا - رفتار جداگانه
۱۷۲	حرکت پیوسته یا رفتار پیوسته
۱۷۳	حرکت به حالت حلقهٔ بسته فیدبک
۱۷۳	حرکت به حالت حلقهٔ باز فیدبک
۱۷۴	فیدبک
۱۷۴	فیدبک درونی
۱۷۵	محرك خود - ادراکی یا حس جنبشی
۱۷۵	فیدبک بیرونی یا آگاهی از نتایج
۱۷۷	زنجیرهٔ پاسخها یا تسلسل پاسخها
۱۷۷	برنامهٔ حرکت
۱۷۸	یادگیری فشرده یا تمرین فشرده
۱۷۹	یادگیری توزیعی یا تمرین توزیعی
۱۷۹	انتقال
۱۷۹	انتقال مثبت
۱۸۰	انتقال منفی
۱۸۰	انتقال اختصاصی
۱۸۰	انتقال غیراختصاصی
۱۸۱	راه‌اندازی یا گرم کردن
۱۸۱	یادگیری برای یادگیری

بخش هفتم. یادگیری کلامی و حافظه

۱۸۴	رفتار آوایی
-----	-------------

۱۸۴	رفتار کلامی
۱۸۴	یادگیری کلامی
۱۸۵	یادگیری ضمنی
۱۸۵	یادآوری آزاد
۱۸۶	یادگیری و یادآوری زنجیره‌ای
۱۸۶	یادگیری جفت‌های متداعی
۱۸۷	بازشناسی کلامی یا تمیز کلامی
۱۸۷	اثر موقعیت در سری
۱۸۸	اثر تقدم
۱۸۸	اثر تأخر یا اثر تأخیری
۱۸۹	تداخل پیش‌گستر
۱۸۹	تداخل پس‌گستر
۱۹۰	فراخوانی حافظه
۱۹۰	گروه‌بندی
۱۹۱	حافظه
۱۹۱	حافظه حسی
۱۹۲	حافظه حسی بینایی
۱۹۲	حافظه حسی شنوایی
۱۹۳	حافظه کوتاه‌مدت
۱۹۳	فاصله نگهداری
۱۹۴	کدگذاری یا رمزگردانی
۱۹۴	مرور ذهنی، تکرار، تمرین
۱۹۵	تکرار یا مرور ذهنی برای نگهداری
۱۹۵	تکرار یا مرور ذهنی برای بسط دادن
۱۹۶	یادیار یا کمک حافظه
۱۹۶	یادگیری وابسته به بافت
۱۹۷	یادگیری وابسته به حالت
۱۹۷	حافظه بلندمدت
۱۹۸	حافظه رویه‌ای
۱۹۸	حافظه بیانی
۱۹۹	حافظه رویدادی
۱۹۹	حافظه معنایی

بخش هشتم. کاربردها

۲۰۲	تغییر رفتار
۲۰۲	درمان رفتاری
۲۰۳	مشاهده منظم یا سیستماتیک
۲۰۴	تحلیل توصیفی رفتار
۲۰۵	خود-نگری
۲۰۶	تحلیل آزمایشی رفتار
۲۰۶	تحلیل کاربردی رفتار
۲۰۷	خاموشی پاسخهای هیجانی شرطی
۲۰۸	بازداری متقابل
۲۰۸	حساسیت‌زدایی
۲۱۰	غرقه‌سازی
۲۱۱	شرطی‌سازی متقابل با درمان انحراف آزاررسانی
۲۱۲	نظام ژتونی
۲۱۳	رهنمود
۲۱۴	جور کردن با نمونه
۲۱۴	رفتار ناسازگار
۲۱۵	تقویت افتراقی سایر رفتارها
۲۱۵	فنون تنبیه
۲۱۶	پس گرفتن موقعیت (محروم کردن)
۲۱۷	اغراق در اصلاح
۲۱۷	بایوفیدبک
۲۱۸	مدیریت محیط
۲۱۹	پیشگیری از رفتار
۲۱۹	تغییر رویدادهای وابسته به بافت
۲۱۹	تحلیل فعالیت
۲۲۰	زنجیره پیشرونده
۲۲۰	زنجیره پس‌رونده (وارونه)
۲۲۱	راهنمای عملی
۲۲۱	مراحل یک برنامه مداخله
۲۲۲	ارزیابی مداخله
۲۲۳	طرح با سطوح پایه تکراری یا طرح با حذف درمان (ABAB)
۲۲۶	طرح با سطوح پایه موازی یا چندگانه
۲۲۷	طرح با معیار متغیر یا با تغییر معیار
۲۲۹	ایندکس (نمایه)

«کار حضرت فیل است»

اصطلاح «کار حضرت فیل است»، در زبان عامیانه و اغلب به مزاح، بیانگر کاری بس دشوار است. این بنده حقیر سراپا تصویر و کمتر از قطمیر^۱، از ۱۳۵۶ تا امروز (۱۳۹۸) چند کتاب تألیف و ترجمه کرده است (البته اگر بتوان آنها را تألیف و ترجمه نامید): روان‌شناسی عمومی (چاپ ۷۶)، آزمونهای روانی (- چاپ ۲۰)، روان‌شناسی کار (چاپ ۲۳)، روان‌شناسی تجربی (چاپ ۲۵)، روان‌شناسی رشد (چاپ ۱)، بداخله در روان‌شناسی سلامت (چاپ اول)، و ... اما هیچ‌یک از آنها به دشواری کتابی که اکنون پیش رو دارید، روان‌شناسی یادگیری، نبوده است. مطالب کتابهای قبلی اغلب آسان به نظر می‌رسید و تمام هم و غم من این می‌شد که بتوانم آنها را به زبان ساده و دور از ابهام بیان کنم تا دانش‌ریان در درک مفاهیم، راحت باشند. برخلاف کتابهای قبلی، در ترجمه این کتاب با دشواریهای زیادی روبرو بودم که می‌توانم به برخی از آنها اشاره کنم: ۱) کم‌توانی خود من، ۲) دشوار بودن زمینه یادگیری، و ۳) دشوار بودن متن اصلی کتاب که با سبک نوشتاری فرانسویها ارتباط پیدا می‌کند. در حل فرانسویها، برخلاف آمریکاییها، اغلب پیچیده می‌نویسند و در زمینه تهیه کتابهای درسی زیاد کار کرده‌اند، مخصوصاً نویسندگان روان‌شناسی یادگیری که گوی سبقت را ربوده‌اند: گاهی ۶ و ۷ سطر را یک جمله کرده‌اند که جمع و جور کردن آنها کار می‌برد. همکارانی که روان‌شناسی یادگیری تدریس می‌کنند حتماً قبول دارند که مبحث یادگیری کلاً دشوار است و باید به تدریج، با تأمل و تکرار آموخته شود.

روزی یکی از دوستان پرسیدند که در تألیف یا ترجمه کدام کتاب بیشتر لذت برده‌ام و حالا هم از خواندن آن بیشتر لذت می‌برم. عرض کردم که بپرسید در تألیف یا ترجمه کدام کتاب

بیشتر عذاب کشیده‌ام و حالا هم، به هنگام مراجعه به آن، بیشتر شکنجه می‌شوم؟! زیرا تهیه کتاب برای من کار به حساب می‌آید نه بازی! انسان از بازی کردن لذت می‌برد نه از کار کردن. کار، حتی در زبان لاتین نیز، به معنای آزار و اذیت است. با کسی کار داشتن یعنی او را آزار رساندن، همان‌طور که علی اکبر دهخدا در «امثال و حکم» آورده است:

بهشت آنجاست که آزاری نباشد کسی را با کسی کاری نباشد

این که از خواندن کدام یک از کتابها بیشتر لذت می‌برم، باید بگویم که هرگز کتابی را پس از چاپ شدن نخوانده‌ام و نمی‌خوانم، زیرا احساس می‌کنم که می‌توانستم جملات و پاراگرافها را بهتر از آنکه هستند بنویسم، در نتیجه، احساس خوبی به من دست نمی‌دهد. این احساس همچنان ادامه می‌یابد تا زمانی که بخوادم کتاب را دوباره ویرایش کنم. روان‌شناسی یادگیری بیشتر از همه کتابها مرا آزار رسانده است.

سخن که به اینجا رسید به یاد یکی از داستانهای زندگی شهریار افتادم. روز سیزده به در، شهریار، به‌طور اتفاقی با مملوق سابقش، که همراه بچه‌اش بود، روبه‌رو می‌شود. غزل بسیار زیبا و سوزناکی می‌سازد که یکی از ابیاتش چنین است:

پدرت گوهر خود را به زرو سیم فروخت پدر عشق بسوزد که درآمد پدرم

ترجمه روان‌شناسی یادگیری نیز پدر مرا درآورد، البته واسم هست که از قدیم گفته‌اند «در مثل مناقشه نیست»، یعنی بلانسیست.

حمزه گنجی